Vasile Ernu: o arheologie a comunităților marginale

Alexandra Iana ARSENE
Transilvania University of Brasov, Faculty of Letters
Corresponding author emails: alexandra.arsene@unitbv.ro

Vasile Ernu: An Archaeology of Marginal Communities

Abstract: Immersion in a narrative provides readers a practice in roles that helps them to understand and sympathize with others and in this way, they receive the opportunity to have different experiences, to feel, and to broaden the perspective upon that specific event or experience. Vasile Ernu, through his work offers readers an avenue to access the experiences of a lost or marginalized community. The author assumes the role of a cultural anthropologist and realizes a social inquiry. His writing exhibits a set of properties that go beyond the fictional dimension into the non-fictional. Through a combination of personal experiences and gathered data, Ernu creates a text-document and facilitates the reader's understanding of what it means to be part of a lost or marginalized community. Thus, literature can offer access to something more than an experience; it can be seen as a documentary that brings to life people and communities which are unknown to us. Furthermore, literature presents perspectives different from those of historians, but, at the same time, plays the role of an adjunct to history.

Keywords: Vasile Ernu, non-fictional literature, marginality, text-document, reader's experience, anthropology, social inquiry.

Citation suggestion: Arsene, Alexandra Iana. "Vasile Ernu: o arheologie a comunităților marginale." *Transilvania*, no. 08 (2024): 43-53.
https://doi.org/10.51391/trva.2024.08.04

Teoretizarea literaturii non-fiction a apărut în America în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea cu textul *The Mythopoeic Reality – The Postwar American Nonfiction Novel*[1] al lui Mas'ud Zavarzadeh și urmat de textul lui John Hollowell, *Fact & Fiction*[2]. În Europa, aceste discursuri au apărut după cel de-al Doilea Război Mondial, iar în literatura franceză densitatea lor a crescut în ultimele decenii. Dintre cercetătorii care au ca obiect de studiu acest tip de literatruă, trebuie menționați: Marie-Jeanne Zenetti cu *L'art contemporaine comme horizon de la littérature. Factographies. L'enregistrement littéraire a l'époque contemporaine*[3], Laurent Demanze cu catalogarea unor opere drept anchete literare prin intermediul textului *Un nouvel âge de l'enquête. Portraits de l'écrivain contemporain en enquêteur*[4], Dominique Viart cu un articol „Terrains de la littérature"[5] și Ivan Jablonka cu textul *Le Troisième Continent Ou la littérature du réel*[6] apărut la începutul anului 2024.

1. Mas'ud Zavarzadeh, *The Mythopoeic Reality: The Postwar American Nonfiction Novel* (Illinois: University of Illinois Press, 1976).
2. John Hollowell, *Fact & Fiction* (Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1977).
3. Marie-Jeanne Zenetti, *L'art contemporain comme horizon de la littérature. Factographies. L'enregistrement litteraire à l'époque contemporaine* (Paris: Classiques Garnier, 2014).
4. Laurent Demanze, *Un nouvel âge de l'enquête. Portraits de l'écrivain contemporain en enquêteur* (Paris: José Corti, 2019).
5. Dominique Viart, „Terrains de la littérature", *Elfe* 20-21, no. 8 (2019). http://journals.openedition.org/elfe/1136.
6. Ivan Jablonka, *Le Troisième Continent Ou la littérature du réel* (Paris: Editions du Seuil, 2024).

În schimb, în literatura română, despre literatura non-fiction nu se discută aproape deloc, decât în măsura în care se poate vorbi de literatură personală/autobiografie[7] sau despre literatura de teren[8]. Drept urmare, studiu de față urmărește sublinierea statului lui Vasile Ernu de intermediar, de însuși marginal, care se află la granița dintre ficțiune și non-ficțiune. Prin intermediul unui studiu imagologic, voi analiza trei texte ale lui Ernu, anume: *Născut în URSS*[9], volumele care compun *Mică trilogie a marginalilor*[10] și *Sălbaticii copii dingo*[11]. Motivele pentru care am ales analizarea acestora sunt două: primul ține de raportarea autorului la o serie de comunități mai mult sau mai puțin marginale, iar cel de-al doilea este legat de scriitura lui Ernu, dat fiind că prezintă un set de proprietăți care depășesc dimensiunea ficțională îndreptându-se, în fapt, spre cea non-ficțională. Acest tip de literatură este de interes în măsura în care se află la granița dintre istorie și „poezie" și reușește să articuleze referința ca adevăr obiectiv și cea subiectivă, ca adevăr al experienței și mai greu de comunicat și generalizat pe cale intelectuală.

Kendall L. Walton explică că imersiunea într-o narațiune oferă cititorilor o practică pe roluri, care îi ajută să înțeleagă și să simpatizeze cu ceilalți. Drept urmare, fiecare lector are oportunitatea de a trece printr-o serie de experiențe diferite, de a simți și de a-și lărgi perspectiva asupra unui eveniment sau experiență specifică. Textul referință transformându-se într-un text-document care oferă această cale de acces la experiențele unei comunități, fie că este vorba aici despre o comunitate care nu mai există sub aceeași formă precum era cu câteva decenii în urmă, fie că intră în discuție experiențele unei comunități marginalizate care a suferit persecuții semnificative din cauza credințelor religioase și culturale. Astfel, lectorii sunt invitați să se afunde într-o lume dispărută sau marginalizată, care le permite să obțină o perspectivă asupra sentimentelor și experiențelor celorlalți. Printr-o combinație de memorii personale, familiale și date colectate, Ernu facilitează cititorului înțelegerea în ceea ce privește aceste comunități. Literatura, în cazul de față, oferă acces la ceva mai mult decât o experiență, ea poate fi privită ca un text-document care aduce la viață oameni și comunități care au fost uitate sau ignorate.

Încă de la începutul teoretizării lumilor ficționale, s-a pus o barieră între literatură și adevăr pe considerentul că literatura nu ar putea reda în aceeași măsură un adevăr din realitate precum o face istoria. Pornind de la literatura realistă, conceptele de mimesis și verosimilitate au început să apară din ce în ce mai des în discursurile teoreticienilor și criticilor literari, mai ales după ce tendințele formalizante ale literaturii textualiste și post-structuraliste s-au resorbit, odată cu „întoarcerea autorului"[12]. Prin intermediul romanelor realiste, scriitorii își doreau să obțină ceea ce Roland Barthes a numit „illusion référentielle". Literatura abordată de Barthes își propune să îi ofere cititorului o lume reprezentată care se asemănă atât de mult cu realitatea încât oferă impresia că ceea ce apare în text este chiar adevărul, că ia contact cu lumea reală. În definitiv, literatura realistă este doar un subgen care deține aceste caracteristici și de la care a plecat ideea de față. Totuși, literatura realistă se rezumă doar la o reprezentare, la crearea unei imagini asemănătoare, însă care nu deține o bază faptică. Însă, există alte subgenuri care pot fi introduse în discuția prezentă: romanul istoric, romanele tip mărturie, biografia, autobiografia și literatura non-fiction; acestea din urmă dețin o valoare mărită de adevăr spre deosebire de operele de ficțiune, dat fiind că au o bază faptică construită în urma unei munci de cercetare.

Literatura non-ficțională este cea asupra căreia se îndreaptă atenția în acest studiu și, parafrazându-l pe Zavarzadeh[13], marea diferență dintre aceasta și literatura realistă este că nu este despre fapte, ci scrisă cu ajutorul transcrierii faptelor. Autorii de literatură non-ficțională nu se rezumă doar la descrierea unor evenimente, nu doresc să se folosească de niște referenți din realitate pentru a-și prezenta viziunea totalizantă asupra evenimentului respectiv, ci munca lor constă în colectarea mai multor informații – din cărți, arhive, mărturii, vizite la fața locului – pe care le introduc în text cu ajutorul mai multor practici și metode preluate din diverse domenii. Cu ajutorul acestei baze documentare adunate, autorul reușește să redea prin intermediul textului o nouă perspectivă – diferită de cea a istoricilor – asupra unui eveniment, comunitate sau persoană. De altfel, textele pot veni și ca o serie de

7. Florina Pirjol, *Carte de identități* (București: Cartea Românească, 2016).
8. Ion Pițoiu, „Literatura de teren. O perspectivă diacronică și revificări contemporane", *Transilvania*, nr. 6 (2020): 63–72.
9. Vasile Ernu, *Născut în URSS* (Iași: Polirom, 2006).
10. Operă compusă din următoarele romane ale lui Vasile Ernu: *Sectanții* (Iași: Polirom, 2015); Vasile Ernu, *Bandiții* (Iași: Polirom, 2016) și Vasile Ernu, *Izgoniții* (Iași: Polirom, 2019).
11. Vasile Ernu, *Sălbaticii copii dingo*] (Iași: Polirom, 2021).
12. Eugen Simion, *Întorcerea autorului* (București: Cartea Românească, 1981).
13. M. Zavarzadeh, *The Mythopoeic*.

adjuvanți la *marea istorie*, dat fiind că acestea conțin informații noi.

Pe lângă asemănarea izbitoare cu realitatea, textele literare de acest fel pot fi privite drept o încercare de a oferi o formă realității, dar, în același timp, pot contribui și la formarea unei imagini mentale asupra identității individuale sau colective. Lumea reală este construită dintr-o serie de acțiuni și sentimente care adesea se suprapun și sunt haotice, iar prin intermediul transformării lor într-o formă narativă, lectorul ajunge să obțină atât o mai bună înțelegere a lumii, cât și o serie de noi cunoștințe legate de anumite persoane sau comunitate[14]. Cu toate acestea, chiar dacă intră în discuție forma narativă a textelor non-ficționale, trebuie menționat că ele nu apar ca fiind totalizante, ci, cu ajutor ficțiunilor de metodă, reușesc să uniformizeze și să dea o formă mai coerentă informațiilor fragmentare transpuse în text. Mai mult, operele care se îndreaptă spre dimensiunea non-ficțională nu își doresc doar să descrie realitatea, ci să interogheze modul său de fabricare, cauzele și efectele.

Richard Kearney, pe lângă faptul că atestă importanța poveștilor în viața oamenilor și implicațiile lor în ceea ce privește exprimarea prin intermediul textelor, dezvoltă și o perspectivă asupra experienței trăite de cititor: „Imaginarul eliberează avatarurile produse de experiența de viață, prizoniere în mintea noastră, pe care le transpunem apoi în lumi posibile, pe unde pot hoinări în voie și se pot exprima liber, de lucruri pe care, în general, nu îndrăznim sa le rostim și oferind unor experiențe pe care nu le-am trăit șansa de a fi în sfârșit experimentate".[15] Conform lui Kearney literatura prezintă pentru lector o posibilitate de a experimenta ceva nou, însă, consider că este vorba despre mai mult de atât, intenția fiind de a aduce în fața cititorilor poveștile unor persoane care nu au fost ascultate și care au fost uitate.

În *Un nouvel âge de l'enquête. Portraits de l'écrivain contemporain en enquêteur*, Demanze constată că autorii care recurg la literatura-anchetă tind să se îndrepte spre niște subiecte mai restrânse, a căror documentare să fie așadar posibilă de către o singură persoană și într-un timp dat, în cadrul câte unui proiect[16]. Comunitățile analizate și cercetate de Ernu se încadrează perfect în această gamă, grație tratamentului lor diferit de cel la care ar trebui supuse de comunitatea centrală națională. Aceste comunități sunt văzute drept inferioare din punct de vedere economic, social, politic și cultural. Cercetătorul francez situează anchetele undeva între o istorie culturală și o reconfigurare a câmpurilor disciplinare. Astfel, textele care pot fi considerate drept texte-anchetă combină narațiunea, istoria, sociologia și antropologia. Datorită numeroaselor detalii pe care autorul le oferă despre comunitatea sovietică și cele ale sectanților, bandiților și evreilor, textele ar putea fi privite și din perspectiva antropologiei sociale și culturale. Ernu nu doar prezintă detalii despre cultura, mentalitatea și modul de viață al comunităților, ci analizează persoanele în ambianța socială și culturală. Comunitățile sunt analizate din punct de vedere individual, social și cultural, lectorul obținând o imagine a comunităților datorită tipologiilor, caracteristicilor și analizelor prezentate.

În textul *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*[17] Anderson dezvoltă conceptul de „imagined communities" (comunități imaginate), prin intermediul căruia atestă că națiunile sunt „imaginate" deoarece majoritatea membriilor dintr-o comunitate – fie ea și una mai mică – nu se întâlnesc sau nu au auzit unii despre alții. Dar, cu toate acestea, în mintea fiecăruia există o imagine comună a comunității. În plus, el observă că această percepție comună a comunității este mai degrabă o construcție mentală, decât una fizică. Modul de a gândi, înțelege și percepe al unei societăți este conectat de localizarea acesteia. Toate zonele geografice sunt legate implicit de o țară sau o comunitate, fiecare având o cultură și o mentalitate specifică. În general, când ne gândim la cultură și mentalitate, tindem să le asociem cu o anumită țară sau zonă, catalogând o arie mai mare[18]. În studiul de față, conceptul sus-numit servește la înțelegerea delimitărilor geografice, societățile fiind grupate în funcție de zona în care se află; însă, factorii care le diferențiază sunt legați de valorile, modul de a gândi, dar și de rapoartarea la lume. În mod categoric, cultura și mentalitatea, chiar dacă sunt atribuite unei zone mai întinse din punct de vedere geografic, nu descriu toți indivizii aflați în acea arie, fiind implicați aici și subiecți pe care îi putem numi „marginali". Sensul de dicționar al cuvântului marginal se referă la ceva care se situează în raport cu un centru. Fiecare comunitate se vede pe sine ca fiind centrală, iar comunitățile marginale sunt descrise ca atare din cauza îndepărtării lor de norma dată de centru.

14. Richard Kearney, *Despre povești*, traducere de Carmen Mușat (București: Tracus Arte, 2002).
15. Ibid., 51.
16. L. Demanze, *Un nouvel âge*.
17. Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (London: Verso, 2006).
18. În acest context neintrând în discuție persoanele care au o cunoștință a priori despre zona în cauză.

Textul *Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters*[19], editat de Manfred Beller și Joep Leerssen, reprezintă una dintre cele mai importante studii care au în centrul atenției imagologia. Textul cuprinde bazele teoretice ale imagologiei, dezvoltarea sa de-a lungul istoriei, mecanismele stereotipurilor, dar și diverse studii de caz. De-a lungul textului sunt introduse mai multe discuții despre construirea identității naționale și etnice, dar și despre prezența celor din urmă în literatură sau alte forme culturale. Un punct de interes regăsit aici este importanța și atenția care cade asupra literaturii – ficționale și non-ficționale – și a posibilității acesteia de reprezenta „expresia unei viziuni specifice asupra lumii a unei națiuni"[20]. Mai mult, Leersen observă că literatura – referindu-se aici la ficțiune, poezie și teatru – are un rol important în formularea și propagarea stereotipurilor naționale.[21] Tocmai acest din urmă lucru se remarcă la Ernu, prin intermediul textelor, aduce în prin plan o cultură materială specifică și astfel, scoate în evidență trăsăturile specifice ale fiecărei comunități analizate.

În cursul de imagologie întocmit de Ion Chiciudean și Bogdan-Alexandru Halic, se atestă că imaginea celuilalt se formează prin intermediul procesului de comunicare dintre oameni[22]. Literatura în genere reprezintă un proces de comunicare dintre scriitor și cititor, iar la Ernu regăsim această comunicare, doar că nu se poate discuta doar despre simplul transfer de informații dinspre scriitor către cititor, dat fiind că nu întotdeauna acele informații provin direct de la Ernu, ci de la o serie de intermediari. De asemenea, descrierea comunităților găsite în texte lui Ernu nu apare doar ca o înșiruire de caracteristici, ci este prezentată și în comparație cu alte comunități, fiind constrastate astfel diferențele dintre ele. Drept consecință, se aduce în discuție triangularea culturală. Cartea de referință pentru acest concept este cea a lui Beller și Leerssen. Triangularea culturală se referă la procesul prin intermediul căruia cultura este definită printr-un raport cu ceilalți. Procesul implică o serie de comparații și contraste, care au scopul de a diferenția o identitate culturală de alta, conducând spre interacțiunea mai multor perspective.

Ernu reușește să facă o imagologie implicită prin intermediul textelor sale. Textele-document, precum le-am catalogat și anterior, aduc la suprafață o serie de informații despre comunitățile analizate, ajutând la formarea imaginii celuilalt. Prin intermediul biografiei, autobiografiei, a mărturiilor, dar și analizelor și intervențiilor autorului, cititorul este pus în fața unui text care oferă informații atât despre cultura și mentalitatea comunităților, cât și despre experiențele și trăirile persoanelor din comunitatea respectivă. Concomitent, comunitățile analizate sunt puse „față în față" cu alte comunități, facilitând înțelegerea diferențelor culturale și de mentalitate dintre ele. Textele lui Ernu aduc în atenția cititorilor câteva puncte cheie explicate în eseul „Imagology: On Using Ethnicity to Make Sense of the World"[23] al lui Joep Leerssen, anume: multiculturalismul, mecanismele, stereotipurile, identitatea și originea.

Într-unul dintre puținele articole academice apărute pe marginea operei lui Ernu, Dagoș Varga și Ștefan Baghiu o descriu în felul următor: „Literatura lui Vasile Ernu încearcă în cele din urmă această reconciliere între fascinația pentru poveștile «colecționate» – bazate pe «ficțiunea compozită», care funcționează atât ca o colecție de povestiri, cât și ca produs romanesc – fundalul istoric pe care sunt proiectate, și nervul eseistic al vocii amintind de această istorie prin personajele sale"[24]. Scriitura lui Ernu este plasată la marginea dintre dimensiunea ficțională și cea non-ficțională datorită modului său de transpunere în text a datelor factuale. Astfel, autorul oscilează între un text istoric, interviu și biografie, ele fiind complementare pasajelor ficționale. Zavarzadeh descrie un fapt luat din realitate drept „dat" dat fiind că este vorba de ceva ce nu a fost alterat în momentul în care a fost transpus în text. Ceea ce diferențiază literatura non-fiction din perspectiva lui Zavarzadeh este faptul că autorul nu interpretează faptele introduse în text. În schimb, pot fi introduse observații, însă ele nu trebuie să aibă un scop teleologic[25]. Ceea ce îl îndepărtează pe Ernu de această teorie și îl plasează într-o sferă mediană sunt finalitatea și explicațiile legate de diversele evenimente și comportamente regăsite la sectanți, bandiți și evrei.

Opera lui Ernu poate fi privită prin prisma unei noi abordări, una intermediară, aflată între ficțiune

19. Manfred Beller, Joep Leerssen, ed., *Imagology: The cultural construction and literary representation of national characters* (New York: Rodopi, 2007).
20. Ibid., 352.
21. Ibid., 354.
22. Ion Chiciudean, Bogdan-Alexandru Halic, *Imagologie; Imagologie istorică* (București: Comunicare.ro, 2003), 9.
23. Joep Leerssen, „Imagology: On Using Ethnicity to Make Sense of the World". *Iberic@l, Revue d'études ibériques et ibéro-américaines*, nr. 10 (2016): 13–31.
24. Dragoș Varga, Ștefan Baghiu, „Mirrored Otherness and Microhistory in Post-Soviet Literature. The Estranged Milieus in Vasile Ernu's Essays and Fiction", *Transylvanian Review* 31, supliment nr. 1, (2022): 225–226.
25. Zavarzadeh, *The Mythopoeic*, 41.

și non-ficțiune, pe care am descris-o drept *literatură personală non-ficțională*. O astfel de literatură reușește să se îndrepte spre o reconciliere a câmpurilor disciplinare, fiind îmbinate istoria, antropologia, sociologia și literatura. Ea implică folosirea mai multor practici și metode preluate din alte domenii, iar aici se poate discuta despre: investigația literară, tehnica notației, observația, analiza, interviul și munca de teren (deplasarea la fața locului). Autorul – prin intermediul datelor obținute în urma muncii de teren și a anchetei pe care o realizează – captează și transpune în text o serie de date din realitate. Practica documentară se află la baza creării textului literar și ajută la consolidarea afirmațiilor, dar, în același timp, facilitează diferențierea dintre literatura realistă și cea de față. Scopul literaturii personale non-ficționale este de a oferi o perspectivă diferită față de cea a istoricilor și, concomitent, să vină ca adjuvant al istoriei prin intermediul introducerii unor experiențe autentice. Autorul relatează cum trăiau comunitățile, care erau preocupările lor, dar și ce fel de tradiții și mentalități le informau. Referințele din text îi ajută pe cititori să își imagineze comunitățile prin intermediul textului, îi conduce spre înțelegerea modului lor de a vedea și a înțelege lumea – plasându-i într-un raport de diferențialitate față de alte comunități –, dar îi și îndeamnă să își pună întrebări în legătură cu subiectele dezbătute.

Este necesară o discuție asupra poziției autorului în legătură cu temele pe care le abordează în cele trei texte, dar și asupra modului său de „a face literatură". Ernu nu se află doar în ipostaza de autor, ci își asumă rolul de (re)povestitor, de antropolog, dar și de investigator – un rol care-l apropie atât de cel al jurnalistului, cât și de cel al omului de știință, dar care nu omite nici statutul lui de scriitor, scriitura fiind în ultimă instanță practica epistemologică și estetică în același timp, prin care el descrie, critică și afectează. Stilul narativ al lui Ernu este unul diferit, pasajele care îi compun romanele se încadrează în mai multe stiluri, de la scrierea istorică, jurnalistică și eseistică la confesiuni și formulări poetice. În *Bandiții*, autorul mărturisește că nu și-a propus să fie scriitor, urmând să enunțe care sunt două dintre calitățile pe care un scriitor trebuie să le aibă: „Cred că un eseist ar trebui să știe să explice, iar un scriitor, în primul rînd, trebuie să știe să povestească. Un eseist trebuie să vorbească argumentat, un scriitor trebuie să știe să asculte".[26] Faptul că prezintă calitățile unui scriitor în comparație cu cele ale unui eseist atrage atenția asupra caracterizării propriului stil.

La Ernu se regăsește apropierea de tehnica notației, conceptualizarea acestei tehnici apărând la Marie-Jeanne Zenetti[27], această tehnică constă în formularea și scrierea unor fapte observabile. Cu alte cuvinte, scriitorul surprinde fapte observate, mici scene și descrieri ale unui loc. Prin notație, scrierea se plasează într-o cvasi-simultaneitate între percepție și producerea reprezentării literare. Scriitorul surprinde diferite evenimente, povești și își prezintă, de asemenea, propriile experiențe pentru a descrie o anumită societate sau mentalitate. În toate texte lui Ernu întâlnim numeroase descrieri ale vieții cotidiene sau ale valorilor și principiilor de viață urmate de comunitățile respective. Iar un exemplu din *Născut în URSS* este introducerea cititorului în spațiul în care locuiau sovieticii, anume „komunalka":

> „Camera personală, în care puteau locui mult mai multe persoane decît ne putem imagina, era un soi de spațiu intim al locatarilor. Ceea ce m-a fascinat însă întotdeauna, dincolo de dificultățile unui astfel de loc, a fost acel spațiu de utilitate comună. De fapt, acel spațiu era compus din mai multe spații. Nu ne referim aici la spații gen curte, scară, ascensor etc. Astfel de spații au și *ei*. Spațiile de utilitate comună sînt: *coridorul / antreul / tualetul / WC-ul, kuhnea / bucătăria* și *dușul / baia*. Toate aceste spații comune reveneau unui anumit număr de camere și persoane, însă nu oricui, firește"[28].

Diversele descrieri și povești sunt captate și transpuse în text prin intermediul tehnicii menționate anterior, dar putem presupune că o altă tehnică importantă în acest context este cea a mozaicului; aceasta din urmă se referă la alăturarea în text a mai multor fragmente disparate, care, aduse împreună, formează ajută la crearea unei imagini coerente și complexe. Datorită numeroaselor povești adunate, dar și a informațiilor care vin alături de ele, autorul reușește să ofere mai multe perspective asupra comunităților descrise, iar părerea personală, alături de comentariile aferente au rolul de a omogeniza diversele voci regăsite în text.

Ancheta socială se referă la metoda de investigație formată din mai multe tehnici de culegere şi de prelucrare a informației, scopul fiind acela de a analiza o situație socială. Autorul nu și-a propus doar să analizeze situația socială a comunităților marginale, ci și să ofere o imagine pentru publicul larg asupra culturii, mentalității și modului de viață al acestora. Prin modul de a obține informatiile pentru redactarea textelor, îi putem atribui lui Ernu și rolul de investigator, dat fiind că întâlnim o formă de

26. Ernu, *Bandiții*, 216.
27. Zenetti, *L'art contemporain*.
28. Ernu, *Născut*, 45–46.

anchetă socială. Autorul introduce mai multe interviuri non-formale – le-am numit așa deoarece nu susține interviurile sub formă de jurnalist, ci din dorința de a asculta poveștile și de a afla mai multe detalii despre viața celor care trăiesc în aceste comunități. Spre exemplu, în *Bandiții*, majoritatea poveștilor sunt acompaniate de o cană de cifir[29], fapt ce transferă interviurile din sfera formală spre cea non-formală. Evenimentele transpuse de autor în text sunt prezentate, re-povestite, scopul fiind acela de a oferi lectorilor detalii despre comunitatea respectivă și modul ei de a gândi și de a înțelege lumea. Evenimentele introduse în text par ar fi relatate de un personaj, însă aici nefiind vorba de un construct romanesc, autorul se asigură să introducă persoanele și să prezinte cititorului care a fost parcursul său. În acest fel, descriind, de fapt, munca de teren pe care a făcut-o. Ernu prezintă cum ajunge la fiecare bandit, urmând să ofere rolul de narator persoanei intervievate. Mai mult, inserțiile lui Ernu sau pasajele autobiografice au rolul de a atrage atenția asupra anumitor chestiuni, dar în același timp și de a explica sau de a îndemna lectorii să își pună întrebări legate de subiect.

Ernu nu se află doar în ipostaza de scriitor și antropolog, ci, în primul rând este un bun ascultător; o mare parte din poveștile regăsite în text reprezintă relatările unor persoane cu s-a întâlnit și care au acceptat să împărtășească cu el acele amintiri. La începutul volumului Izgoniții, autorul vorbește despre uitare, iar din punctul său de vedere, arma împotriva uitării este povestirea: „De aceea povestim. Povestim de teamă că într-o zi vom uita totul. Povestirea este forma ritualică cel mai des folosită în lupta cu uitarea".[30] Kearney atestă că narațiunea transformă trecerea timpului într-un mythos, iar inițial scopul său nu era de a inventa ceva, ci de a repovesti, de a „re-crea".[31] Tocmai asta face Ernu, ascultă poveștile unor persoane, iar apoi le transpune în text, act care ar putea fi descris drept „re-creator".

Precum am menționat și anterior, Ernu reușește să facă prin intermediul textelor o imagologie implicită, iar Luminița Iacob discută despre acest concept în felul următor: „abordînd o anumită realitate (individuală, socială, culturală, naturală), tratează și vehiculează, de fapt, și reprezentări asupra acelei realități, fără ca autorul să fie conștient de aceasta. Tot în cadrul acestei direcții intră și situațiile în care autorul – conștient de distincția realitate – reprezentare a acesteia – nu-și propune o studiere aparte a celei din urmă, deși el însuși le delimitează, sau oferă posibilitatea desprinderii lor la o analiză secundară"[32]. Datorită oferirii numeroaselor detalii legate de localizare, viața cotidiană, mentalitate și cultură, Ernu îl conduce pe cititor către crearea unei imagini mai detaliate asupra comunităților, producând o imagine a „celuilalt", a „altuia":

> „Aici înjurai așa cum respirai. Fiecare frază se termina cu o înjurătură. Existau niște cuvinte din jargnul urban rus – [...] care deveneau practic un soi de cuvinte de legătură. Sensul lor era dat mai ales de intenție, de felul în care le rosteai. *Pizdeț* era un cuvânt universal, echivalent cu *fuck* [...] Toate frazele începeau și se terminau cu *blea*. Limba reflecta perfect ceea ce erau ei"[33].

Născut în URSS este primul text analizat al lui Ernu și prezintă o perspectivă asupra cotidianului sovietic, descrisă prin prisma experiențelor și părerilor personale ale autorului. Cartea este compusă dintr-o serie de mini texte care dezbat diverse subiecte ale traiului comun și care redau anumite întâmplări sau evenimente; ele pot fi citite separat, însă dacă sunt puse una lângă cealaltă realizează descrierea vieții obișnuite a unui individ care a trăit în URSS. Punctul cel mai evidențiat aici este prezentarea unei culturii materiale specifice ale comunității sovietice. Astfel, sunt introduse și explicate o serie de stereotipuri, iar conform lui Beller, literatura reprezintă unul din locurile unde sunt introduse cel mai bine stereotipurile.[34]

Vasile Ernu introduce această cultură specifică, descriind cetățeanul sovietic, dar în același timp, face și o comparație între comunitatea sovietică și alte comunități. În capitolele din prima jumătate a cărții sunt descrise rutina, ce se întâmplă când moare o persoană importantă, există două capitole care dezbat ce bea cetățeanul sovietic, este detaliat ce fac elevii la școală sau cum decurge o zi normală. În plus, Vasile Ernu nu ascunde faptul că era greu să obții obiecte din afară țării și că sovieticii preferau să aibă propriul lor personaj, model ori obiect pentru a-l eclipsa pe acela care venea din afara URSS-ului. De exemplu, unul dintre primele capitole ne face cunoștință cu *Buratino*, echivalentul lui Pinocchio,

29. Cifirul este un fel de ceai băut de bandiți.
30. Ernu, *Izgoniții*, 28.
31. Kearney, *Despre povești*, 26.
32. Luminița-Mihaela Iacob, „Imagologia și ipostazele alterității: străini, minoritari, excluși", în *Minoritari, Marginali, Excluși*, ed. Adrian Neculau, Gilles Ferréol (Iași: Polirom, 1996), 43.
33. Ernu, *Sălbaticii*, 127.
34. Beller, Leerssen, *Imagology*, 429–433.

cunoscut de orice „copil ori cetățean sovietic", spune Ernu. Ei aveau și un James Bond sovetic, acesta având numele Stirlitz. O altă problemă evidențiată era legată de obiecte, care nu se aflau într-un număr așa mare precum în societatea capitalistă, dar și că cetățeanul avea o altfel de relație cu ele:

obiectele sovietice erau puține la număr în raport cu ce era în societatea capitalistă și aveau un fel de „raportare pozitivă față de lume". Toate obiectele din casă, de la școală, de la hotel, de la grădiniță, toate hainele și uneltele aveau un fel de a te sluji. Fără a avea pretenții de la tine. Te slujeau fără a te pune într-o stare de concurență cu celălalt de lângă tine. Aceste obiecte mai degrabă te apropiau decât te îndepărtau de celălalt[35].

În *Sectanții*, Ernu prezintă comunitatea în care el însuși a crescut, cea a sectanților din Bugeagul Basarabiei – eticheta de „sectanți" fiind primită de la pravoslavnici. Autorul descrie pe larg care erau valorile prezentate de aceștia, dar și care sunt automatismele pe care le-a dobândit drept consecință a modului de viață al comunității. În volumul de față, întâlnim atât detalii despre istoria familiei autorului, cât și despre sectanți în general. La început, textul este construit din pasaje biografice în care Ernu relatează care a fost viața străbunicului său Culachi, el fiind descris drept „primul mare patriarh" din familie. Sunt oferite date prezumtive asupra venirii acestuia din Ardeal în Bugeag, se vorbește despre ocupația și afacerile sale, despre cum a cunoscut-o pe străbunica sa, dar sunt prezentate și principiile și valorile de viață pe care le urma. Există pasaje în care sunt notate informații din recensământ, alături de scurte descrieri ale etniilor și națiilor existente în Bugeag la începutul secolului al XIX-lea. Folosindu-se de introducerea scrisă de fostul sectant F. Putințev, Ernu îl introduce pe lector în istoria politică a sectelor. Mai mult, sunt incluse și opiniile unor lideri importanți în legătură cu sectanții, rolul fiind acela de a crea pentru lector și o imagine din afară asupra sectanților. Se discută despre rolul politic și tactica sectelor de a reacționa la legile statului - legi care adesea se aflau în contradicție cu valorile promovate de sectanți. Sunt introduse ritualurile sectanților, dar Ernu prezintă și „sistemul de reguli și tehnicile de supraviețuire" ale acestora. Sectanții au fost crescuți și educați în spiritul unei permanente stări de război, dat fiind că se aflau mereu într-o luptă mai mult sau mai puțin directă cu puterea.

Autorul nu doar creează pentru cititor o imagine a acestei comunități marginale, dar face și o reconstrucție istorică pornind de la o perspectivă subiectivă. De-a lungul primului volum, pe lângă perspectiva și experiențele personale, sunt introduse și povești auzite de la membrii familiei sale sau de la alte persoane din comunitate. Un exemplu foarte bun poate fi observat în capitolul „Unchiul Ion și autonomia muncii"[36], unde se regăsește povestea unui unchi din partea mamei. El a fost îndrăgit de comunitate datorită faptului că era un om muncitor, însă spre finalul vieții a început să bea, fapt ce încălca o regulă importantă a sectanților. Drept consecință, acesta a fost marginalizat și criticat de propria comunitate pentru că nu a putut renunța la viciul menționat anterior. Prin astfel de pasaje, Ernu reușește să ofere un exemplu mai aplicat al importanței pe care o dădeau sectanții propriilor reguli și valori.

Precum am menționat și anterior, Ernu îmbină antropologia cu literatura, iar autorul se regăsește în ipostaza de antropolog pentru că nu alege să se rezume doar la discuțiile despre familia sa și experiențele personale, ci oferă detalii despre cele trei comunități în corelație cu condițiile sociale, economice, culturale și politice. În *Sectanții* regăsim pagini întregi în care face afirmații în legătură cu religia, educația, regulile sectei, cultura generală și subiectele relevante pentru ei. Un pasaj este reprezentat de reproducerea predicii unui evreu, Iosif Davidovici, care era respectată de comunitatea sectanților. Predica se referea la câteva reguli care te îndrumau să te ghidezi în viață, menționa la ce ar trebui să fii atent și ce ar trebui să deții. Esența ultimei sugera că toate bunurile deținute ar trebui să încapă într-o valiză[37]. Comunitatea sectanților se afla într-o constantă stare de război; astfel, avea un set de reguli stricte care îi ajuta pe membrii comunității să facă față realității și a tuturor opresiunilor și discriminărilor la care erau supuși. În orice moment puteau să fie nevoiți să își părăsească locuința, iar tocmai din acest motiv, lucrurile de preț pe care le dețineau trebuiau să încapă într-o valiză. Mai mult, este foarte interesantă discuția despre „rețeaua" sectanților[38]. Aceștia, spre deosebire de comunitățile centrale, au o rețea de cunoștințe la care știu că pot apela, persoanele respective nu le sunt neapărat rude sau prieteni, ci doar alte persoane din comunitate: „rețelele noastre erau foarte bine organizate și știam unde și la cine putem să înnoptăm sau să poposim câteva zile în fiecare colț al imperiului, în caz de nevoie"[39]. Un alt pasaj este povestit de un alt unchi al autorului, iar acesta descrie persoanele care au

35. Ernu, *Născut,* 128.
36. Ernu, *Sectanții*, 254–268.
37. Ibid., 153–154.
38. Ibid., 110.
39. Ibid., 159.

emigrat între anii ’80 – ’90, comparându-i pe cu cei care au ales să rămână[40].

În *Bandiții*, poveștile „colecționate” sunt mult mai numeroase, regăsim și pasaje cu experiențele personale ale autorului, însă volumul este construit în principal din poveștile pe care le-a ascultat de la numeroși bandiți. Printre temele discutate se numără hainele, ritualurile, tatuajele, legea hoților, dar și despre fenea – limbajul codificat al bandiților; toate aceste informații fiind adunate grație numeroaselor discursuri auzite de la bandiți. Datorită acestor interviuri non-formale, cartea lui Ernu se aseamănă cu literatura Svetlanei Aleksievici, însă diferența constă în modul prin care „interviurile” sunt transpuse în text. Interviurile luate de autoarea bielorusă devin parte din text prin metoda transcripției, discuțiile cu martorii diverselor evenimente sunt înregistrate, iar ulterior transcrise exact în forma în care au fost povestite. În schimb, Ernu repovestește ceea ce i-a fost povestit. Precum în volumul anterior, și aici autorul introduce numeroase detalii despre stilul de viață, valoriile și mentalitatea comunității. În felul acesta, Ernu pare să acorde o mai mare importanță autorității autorului, prelucrând mai mult materialul adunat și integrând polifonia implicită discursurilor ascultate unui stil personal, adică unei scrieri care îi aparține. Rămâne astfel de discutat o diferență de ethos între cele două literaturi, una în care putem vorbi despre mai multe grade de subiectivitate/obiectivitate.

Ernu face numeroase paralele între sectanți și bandiți; ambele comunități sunt persecutate de cea centrală, dar le mai leagă și repulsia pe care o manifestă față de stat și politică, ca și respigerea sau ocolirea legilor. În prima partea a volumului, Profesorul (unchiul bandit al autorului), discută despre această asemănare dintre cele două comunități: „Noi, Andriușa, sîntem specii diferite. Iar sectanții ca tine nu uita că sunt mai aproape de specia noastră. Și voi trebuie să înțelegeți mai bine, căci și noi, și voi sîntem vînați. Noi suntem o specie de care ei se tem. Noi sîntem născuți să îi încolțim”[41]. Profesorul nu doar atestă că sectanții și bandiții fac parte din aceeași specie, ci și că aceștia sunt o specie diferită față de cea a comunității centrale. De-a lungul volumului sunt introduse mai multe asemănări între cele două comunități, fiind evidențiat statul lor diferit față de cel al comunității centrale, fiind scoasă în evidență triangularea culturală. Precum „sectanții,” și „bandiții” trăiau după un set de reguli și valori, iar când acestea erau încălcate, liderul fiecărui grup de bandiți era cel care dădea pedeapsa. Ernu prezintă pe scurt zece principii de bază ale bandiților[42], ele erau niște reguli nescrise, însă orice bandit le cunoștea.

Un capitol foarte interesant din acest volum este cel despre „Pianistul”[43], care a fost un hoț de buzunare foarte priceput. Pianistul oferă informații despre viața sa, dar cel mai captivant pasaj este acela în care discută despre meseria de hoț de buzunare – pe care o catalogheză drept artă – deoarece vorbește despre modul de acționare și regulile pe care un hoț de buzunare ar trebui să le cunoască. Fiecare „meserie” venea la pachet cu un set de reguli, iar dacă acestea erau încălcate, rezulta în pedepsirea făptașului, iar pedepsele erau mai drastice decât cele din comunitatea centrală. Pianistul își descrie tehnica mai departe, cuvintele sale fiind o reprezentare a tehnicii notației, care are rolul de a-l ajuta pe autor să transpună în text poveștile aduna de la persoanele cu care s-a întâlnit. Interviurile non-formale susținute cu bandiții rezultă în aceste povestiri la persoana întâi și care au rolul de a-l introduce pe lector atât în comunitatea bandiților, cât și de a-l ajuta să înțeleagă cultura și mentalitatea acestora.

Cel de-al treilea volum al trilogiei, *Izgoniții*, se îndepărtează ca stil de celelalte două. Aici interviurile non-formale și poveștile colecționate de autor sunt transformate într-o poveste al cărei fir narativ este întrerupt mai rar de intervențiile și opiniile naratorului. În acest ultim volum, atenția se îndreaptă spre cultura și mentalitatea comunității evreiești din Chișinău, oferind detalii despre mai multe evenimente petrecute în anii de înaintea Revoluției Bolșevice. Precum și în celelalte volume, se pune accentul pe marginalitate, rasism și diferența de cultură și mentalitate dintre aceste comunități și cea centră. Mai mult, povestea se restrânge la istoria a doi frați dintr-o familie evreiască de la începutul secolului XX. De-a lungul textului, pe lângă numeroasele detalii despre Chișinău, lectorii sunt transpuși în povestea a doi frați, care aleg moduri diferite de a reacționa împotriva discriminării și a statutului minoritar în care se aflau.

În acest volum este foarte interesantă dubla reacție împotriva discriminării politice și a abuzului la adresa evreilor, fiecare dintre cei doi frați – Sara și Aaron Kalminovici – alegând căi opuse. Ernu prezintă astfel două reacții împotriva puterii, două tipologii de persoane și totuși, aceeași comunitate. Prin intermediul poveștii celor doi frați, Ernu arată cum oamenii din aceeași comunitate, care funcționează conform acelorași reguli și valori, reacționează împotriva opresiunilor. Sara urma mișcarea eserilor, în schimb Aaron pe cea a sioniștilor. Cu toate că scopul final al celor două căi era același, ele, în esență,

40. Ibid., 196.
41. Ernu, *Bandiții*, 45.
42. Ibid., 204.
43. Ibid.

erau diferite și astfel, au reușit să împartă populația evreiască din Rusia Țaristă în două. Prin intermediul celor două perspective, lectorul obține o imagine despre modul de a vedea și înțelege lumea al persoanelor prezentate. În plus, multitudinea de perspective legate de fiecare dintre cele două mișcări, dar și despre comunitate, îl face pe cititor să dezvolte o imagine mai completă, mai bine definită a comunității, punându-se accentul pe situația socială și culturală a evreilor.

Mai mult, întâlnim și descrieri ale celor doi protagoniști, unde este detaliată condiția lor socială, felul în care o înțelegeau, dar și cum erau văzuți de comunitatea centrală și restricțiile la care erau supuși. Comunitatea evreiască era ținută sub control și încorsetată, evreii puteau merge doar în anumite locuri, fapt care se afla în acord cu funcția pe care o aveau în societate. Familia Kalminovici se încadra în clasa mijlocie în comunitate, iar din acest motiv, copiiilor le era interzis să părăsească cartierul în care locuiau. Aaron, un copil curios, într-o zi și-a propus să meargă să vadă Piața Ilievskaia, loc care îi era interzis din cauza etniei. Fiind un copil descurcăreț a ajuns destul de repede acolo, însă efectul prezenței lui l-a făcut să privească cu totul altfel restul societății, dar și statul său de evreu: „În timp ce copilul se tot uita în dreapta și-n stînga, brusc, o lovitură puternică îl doborî din picioare. Nici nu apucă bine să se dezmeticească și să înțeleagă ce i se întâmplă, că auzi pe cineva urlînd la el. / - Ah, jiiiid! Ah, pui de jidan! / Era prima dată cînd auzea acest cuvînt. Nu știa ce înseamnă și cu atît mai puțin de ce i se spunea lui așa. Și de ce era lovit? Începu să devină confuz”[44]. Întâmplarea acesta l-a marcat atât de tare încât a înțeles că nu va fi acceptat niciodată de comunitatea centrală și că pentrru ei va rămâne mereu un „jid,” fapt care ulterior l-a motivat să devină parte din mișcarea sioniștilor.

La femei lucrurile erau și mai complicate; pentru Sara, dezavantajului de a fi evreică, i se adăuga și faptul că era femeie. Se percepea drept o prizonieră în lumea în care trăia: „Ea își imagină că e ca o pasăre în colivie, că nu poate să plece unde vrea, cînd vrea și să facă ce își dorește. Toate presiunile, legile și restricțiile îi aminteau de colivia din care visa să fugă”[45]. Această stare de prizonierat în care se afla Sara, este o stare care se regăsea la toate femeile evreice. Totuși, spre deosebire de majoritate, care se mulțumea cu ce avea, Sara, cu ajutorul prietenului ei, Ezra, își propune să își depășească această condiție inferioară, care o restricționa din a trăi cum își dorea. Primul pas a fost să participe la un cerc de lectură, unde citea numeroase cărți care erau interzise, Ezra a introdus-o apoi în mișcarea eserilor și ulterior, a îndemnat-o și ajutat-o să meargă să studieze în Elveția.

Ultima carte este *Sălbaticii copii dingo*, aceasta are în vedere o descriere a ultimei generații de copii sovietici, Ernu nu face doar o descriere a tipologiilor de adolescenți din URSS, dar aduce la suprafață și schimbările politice și socio-economice care au avut loc. Autorul reușește să aducă în prim plan trăirile și modul de a gândi al adolescenților din acea perioadă, concomitent cu o serie de descrieri legate de geografie, sistemul de învățământ, ierarhia în societate, hobby-uri și cultură. În plus, este introdusă în detaliu criza identitară de la finalul anilor ,80, ea fiind legată de următoarele elemente: național, cultural și lingvistic.

Experiențele personale ale autorului sunt și ele un punct cheie în această carte, fiind descrisă perioada adolescenței sale prin tehnica mozaicului. De-a lungul textului întâlnim mai multe pasaje fragmentare legate de evenimentele din viața autorului, însă, ele sunt combinate cu descrierile și inserțiile făcute de el, iar astfel, povestea devine mai inteligibilă și mai omogenă. De exemplu, Ernu discută despre parcursul său liceal, care nu s-a realizat în același loc: „Problema e că eu aveam deja nouă clase. Mai aveam un an și puteam să termin școala și să dau la facultate. Noi făceam zece clase. În viața mea însă apăruse ruptura. În clasa a noua am zburat dintr-o școală și trebuia să ajung la alta. Singura șansă era să conving un director de SPTU, de liceu tehnic, să mă ia direct în anul doi, ca să nu pierd un an”[46]. Datorită schimbării liceului, Ernu descrie cum funcționa sistemul de învățământ și ce fel de copii frecventau liceele, dar ajunge să cunoască două tipologii de elevi cu care petrece timp și pe care le descrie în detaliu. Primii erau *gopnicii*, care erau „groaza centrului și a lumii bune”[47], aceștia se manifestau prin violență, vocabular și îmbrăcăminte, iar ceilalți erau *copiii buni din centru* care erau opusul gopnicilor, ei erau copiii burgheziei sovietice, copii culți, cu gusturi rafinate și care aveau activități total diferite față de primii care beau și mâncau semințe.

Precum am menționat și anterior, Ernu nu se rezumă doar la descrierea oamenilor și a modului lor de gândi și înțelege lumea, ci există multe descrieri legate de locurile pe unde merge autorul. Aceste descrieri sunt ample și au rolul de a-l plasa spațial pe cititor în perioada descrisă și de a-l ajuta să înțeleagă cum arătau

44. Ernu, *Izgoniții*, 149.
45. Ibid., 200.
46. Ernu, *Sălbaticii*, 93.
47. Ibid., p. 161.

locurile în acea perioadă: „Dinspre Telecentru spre Schinoasa vezi în depărtare faimoasele vii moldovenești. În jurul Chișinăului au fost mereu sate. Unele au devenit parte a orașului, altele însă se uită la el cu jind”[48].

Prin intermediul cărților lui Ernu cititorii ajung să obțină informații despre comunitățile analizate, relatările făcute de diversele persoane întâlnite în text oferindu-le o imagine asupra caracteristicilor lor, dar și asupra modului de a vedea și a înțelege lumea înconjurătoare. Mai mult, lectorii ajung să treacă prin aceleași experiențe precum cele regăsite în text. Comunitățile marginale sunt supuse adesea discriminărilor, iar indivizii trec prin diverse experiențe negative care sunt necunoscute unei persoane care face parte dintr-o comunitate centrală. Walton descrie experiențele din operele literare în felul următor:

> „«Viața reală» rareori prezintă circumstanțe morale (sociale, psihologice și așa mai departe) cu profunzimea și precizia detaliilor pe care le găsim în operele de ficțiune, așa că romanele ne oferă ocazia de a explora ceea ce viața nu ne oferă niciodată (sau, în orice caz, nu atât de lipsit de riscuri precum literatura). Niciunul dintre noi, am putea spera, nu a fost vreodată martor la un linșaj”[49].

Experiențele oferite de literatură nu au efecte fizice negative asupra cititorilor, iar tocmai din acest motiv el le cataloghează drept „gratuite”. David Sibley atestă că marginalii pot fi adesea descriși de comunitățile centrale prin conotații negative, aceștia fiind văzuți drept oameni imperfecți sau chiar răi[50]. După cum s-a putut remarca, în toate cele trei volume, comunitățile marginale sunt văzute ca fiind inferioare sau sunt privite drept inamice. Din acest motiv, ele sunt supuse altor reguli, diferite de cele aplicate comunității centrale, iar pedepsele sunt adesea mult mai severe. Un exemplu foarte bun pentru o experiență gratuită se regăsește în Izgoniții. La începutul romanului este descris un pogrom din anul 1903, când mai mulți evrei au fost bătuți cu brutalitate sau chiar omorâți. Este descrisă pe scurt și scena care are loc în casa protagoniștilor: „În timp ce Aaron și Sara se pregăteau să fugă împreună cu mama lor prin curtea din spate, ca să ajungă la familia Sluțki pentru a fi în siguranță, l-au văzut pe tatăl lor în genunchi, lovit cu bestialitate de câtiva inși din mulțime. În timp ce alergau, au văzut cum sînt sfărîmate geamurile și ușile. Au mai auzit un ultim strigăt disperat al omului îngenunchiat în fața gloatei dezlănțuite: / - Nu vă atingeți de copii!”[51]. Cu toate că acțiunile persoanelor prezente la pogrom nu erau legale, autoritățile nu doar că au închis ochii, ci nici nu au fost prezente la eveniment.

În consecință, literatura lui Ernu ilustrează două tendințe ale literaturii contemporane de pretutindeni, sau cel puțin de peste tot din spațiul occidental: pe de o parte, realismul, nevoia resimțită de a se adresa unui număr mare de cititori pentru a le prezenta figuri ale Celuilalt și a le descrie astfel încât Celălalt să nu mai fie discriminat. Drept urmare, datorită unor astfel de texte aflate la limita dintre poveste fictivă și anchetă antropologică/imagologică, putem ajunge să le înțelegem, să învățăm și să ne depășim limitele cognitive și sensibile. Trauma și ficțiunea devin interconectate datorită experienței oferite de lectură, iar evenimentele traumatice au astfel rolul de a-l transpune pe cititor în mijlocul unor experiențe care în realitate nu i se vor întâmpla, iar efectul este acela de a-l ajută să înțeleagă într-un mod mult mai concret și mai practic trăirile prin care a trecut Celălalt. În cazul de față, lectorii ajung să își formeze o imagine mentală despre comunitățile sovieticilor, sectanților, bandiților și evreilor, imaginea fiind acompaniată de numeroase experiențe, care îi conduc către o experiență mult mai autentică și mai aplicată. Pe de altă parte, putem presupune că, astăzi, ficțiunea s-a tehnologizat atât de mult, încât supraviețuirea literaturii nu depinde pur și simplu de alimentarea nevoii de spații compensative în raport cu realul ci, tocmai, de o re-aranjare, de o re-configurare a lor astfel încât cunoașterea lor să contribuie la cunoașterea de sine a cititorului și la o sensibilizare în fața tratamentelor nedrepte la care sunt supuși membrii comunităților marginale. Mai mult, literatura vine chiar și în „ajutorul” istoriei, ea prezentând atât o perspectivă diferită față de cea a istoricilor – lărgind astfel orizonturile cititorilor –, dar vine și ca ajutor al istoriei – aducând o serie de informații complementare celor deja existente.

Pentru a concluziona, putem spune că prin intermediul textelor *Născut în URSS, Mică trilogie a marginalilor* și *Sălbaticii copii dingo*, Ernu reușește să facă o imagologie implicită a comunităților prin oferirea mai multor detalii despre cultura, mentalitatea, regulile, modul de a vedea și înțelege lumea al acestora. Raportarea autorului față de temele de discuție, dar și modul de a transpune în text relatările persoanelor cu care scriitorul s-a întâlnit, rezultă într-o scriitură diferită, una care combină narațiunea,

48. Ibid., 140.
49. Walton, *Mimesis*, 112.
50. David Sibley, *Georgraphies of Exclusion: Society and difference in the West* (London: Routledge, 2002), 49.
51. Ernu, *Izgoniții*, 62.

istoria, sociologia și antropologia. Drept rezultat, caracteristicile de față îl plasează pe Ernu în cadrul literaturii personale non-ficționale. Mai mult, după cum s-a remarcat și anterior, cititorii, în timpul actului de lectură, au parte de o serie de experiențe, unele se pot asemăna cu cela trăite în realitate, iar altele sunt cu totul noi. Textele oferă astfel cititorilor oportunitatea de a „juca rolul" unui cetățean sovietic, sectant, bandit sau evreu. Rolurile vin alături de o serie de experiențe gratuite, însă fără a fi acompaniate de durerea și efectele negative ale unei experiențe reale. În schimb, efectele – mai mult sau mai puțin traumatice – aduc beneficii; rolul este de a-i face pe lectori să cunoască, să înțeleagă și în cele din urmă să învețe. Cu atât mai mult, prin intermediul textelor-document, cititorii se îndreaptă spre comunități poate necunoscute lor, ajungând să le înțeleagă cultura și mentalitatea, dar și experiențele discriminante și opresiunile la care au fost supuși.

Bibliography

Anderson, Benedict. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Revised Edition. London: Verso, 2006.

Varga, Dragoș, and Ștefan Baghiu. "Mirrored Otherness and Microhistory in Post-Soviet Literature, The Estranged Milieus in Vasile Ernu's Essays and Fiction." *Transylvanian Review* 31, Supplement no. 1 (2022): 225–226.

Beller, Manfred, and Joep Leerssen, eds. *Imagology: The cultural construction and literary representation of national characters*. New York: Rodopi, 2007.

Chiciudean, Ion, and Bogdan-Alexandru Halic. *Imagologie; Imagologie Istorică* [Imagology: Historical Imagology]. Bucharest: Facultatea de Comunicare și Relatii Publice, 2018.

Cullen, T. Bradley. "The Meaning of Marginality: Interpretations and Perceptions in Social Science." *The Social Science Journal* 37, no. 2 (2000): 215–229.

Demanze, Laurent. *Un nouvel âge de l'enquête. Portraits de l'écrivain contemporain en enquêteur*. Paris: José Corti, 2019.

Ernu, Vasile. *Născut în URSS* [Born in USSR]. Iași: Polirom, 2006.

Ernu, Vasile. *Sectanții* [The Sectarians]. Iași: Polirom, 2015.

Ernu, Vasile. *Bandiții* [The Bandits]. Iași: Polirom, 2016.

Ernu, Vasile. *Izgoniții* [The Outcasts]. Iași: Polirom, 2019.

Ernu, Vasile. *Sălbaticii copii dingo* [The wild dingo children]. Iași: Polirom, 2021.

Hall, Stuart. *Critical Dialogues in Cultural Studies*, edited by David Morley and Kuan-Hsing Chen. London: Routledge, 1996.

Halliwell, Stephen. *The Aesthetics of Mimesis: Ancient Texts and Modern Problems*. New Jersey: Princeton University Press, 2002.

Hollowell, John. *Fact & Fiction*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1977.

Iacob, Luminița-Mihaela. "Imagologia și ipostazele alterității: străini, minoritari, excluși" [Imagology and Postures of Otherness: Foreigners, Minorities, Outcasts]. In *Minoritari, Marginali, Excluși* [Foreigners, Minorities, Outcasts], edited by Adrian Neculau and Gilles Ferréol. Iași: Polirom, 1996.

Jablonka, Ivan. *Le Troisième Continent Ou la littérature du réel* [The Third Continent Or the Literature of Reality]. Paris: Editions du Seuil, 2024.

Kearney, Richard. *Despre povești* [On Stories]. Bucharest: Tracus Arte, 2002.

Leerssen, Joep. "Imagology: On Using Ethnicity to Make Sense of the World." *Iberic@l, Revue d'études ibériques et ibéro-américaines*, no. 10 (2016): 13–31.

Martin, Mathew R. *Psychoanalysis and Literary Theory – An Introduction*. Oxfordshire: Routledge, 2022.

Pirjol, Florina. *Carte de identități* [Book of Identities]. Bucharest: Cartea Românească, 2016.

Pițoiu, Ion. "Literatura de teren. O perspectivă diacronică și revificări contemporane" [Fieldwork Literature: A Diacronic Perspective and Contemporary Revifications]. *Transilvania*, no. 6 (2020): 63–72.

Sibley, David. *Georgraphies of Exclusion: Society and difference in the West*. London: Routledge, 2002.

Simion, Eugen. *Întorcerea autorului* [The Return of the Author]. Bucharest: Cartea Românească, 1981.

Smith, Adam. *The Theory of Moral Sentiments*, edited by Knud Haakonssen. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

Viart, Dominique. "Terrains de la littérature." *Elfe* 20–21 (2019). http://journals.openedition.org/elfe/1136.

Walton, Kendall L. *Mimesis as Make-Believe*. Cambridge MA: Harvard University Press, 1990.

Zavarzadeh, Mas'ud. *The Mythopoeic Reality – The Postwar American Nonfiction Novel*. Illinois: University of Illinois Press, 1976.

Zenetti, Marie-Jeanne. *L'art contemporain comme horizon de la littérature. Factographies. L'enregistrement litteraire a l'epoque contemporaine*. Paris: Classiques Garnier, 2014.